

ภาคผนวก ข.

พระราชสาส์นของ เจ้านวงศ์เวียงจันทน์ กรมบังคมชูล ร.๓ ถึงสาเหตุที่ยกทัพเข้ามา
ตั้งอยู่ในหัวเมืองอีสาน ซึ่งให้เหตุผลว่าเตรียมทัพเพื่อจะช่วยกรุงเทพฯ ไล่นั้ท้วงที่ เมื่อถูกอังกฤษ

คัตบอกลงในรัชกาลที่ ๓ เดิม ๑๘ จ.ศ. ๑๑๘๘

หนังสือเจ้าเวียงจันทน์ เพื่ขอพรหมมาถ้อมมาตั้งกรุง เทพพระมหานคร

๗ วัน เดือน ๓ แรม ๑๒ ค่ำ ปีมะ อัฐศก

ขอเดชะไคฝาละของขลุ้พระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม ควรมีควรวาพระพุทธรเจ้าขอ
พระราชทานโทษ ขอพระราชทานชีวิต

ควยอยู่ ๗ วันพุธ เดือน ๑๐ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ปีมะ อัฐศก (๑) เจ้าวราชวงศ์เชษฐกษัตริย์ขึ้น
โปรกเกล้าโปรกกระหม่อมชาพระพุทธรเจ้า ๒ ฉบับ มีข้อความ เป็นหลายประการกับคำสัญญาอังกฤษ
๑๘ ข้อ และว่าแนจะมีราชการมาจริง สมเด็จพระพุทธรเจ้าอยู่หัวที่วังพระทัยอยู่ที่ชาพระพุทธรเจ้า
คงจะลงมาช่วย เป็นแน่ ถ้ามีศุภกษัตริย์ออกชวราชการขึ้นไปเมื่อใด ก็อย่าให้ชาพระพุทธรเจ้าประมาท
นอนใจอยู่ ให้เร่งกองทัพลงมาช่วยคิดราชการให้ทันท่วงทีโดยเร็ว นั้น ชาพระพุทธรเจ้ารับได้เกล้า
ใส่กระหม่อมทุกประการแล้ว ราชการครั้งนี้ ต้องฤกษ์เข้ามาดำเดิยวราชธุระที่สำระสายรวนเร
อยู่ ควยว่าไพร่ฟ้าชาแผ่นดินไคความเคือครอนนอกชานัก เมืองใด ๆ จะไม่ไคชวย บุตรแลภรรยา
ก็ไม่มี ที่ไหนไคก้อยู ที่ไหนไม่ไคกั้หลบหลีกหนีเข้าป่าหาที่พึ่งไม่ไค บรรคาลาวทั้งปวงมีแต่จะหนีเข้ามา
หาชาพระพุทธรเจ้า เหลือสติกำลังชาพระพุทธรเจ้าจะหามปรามไว้ ครั้นชาพระพุทธรเจ้าจะลงมาเฝ้า
ทูลละของขลุ้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ณ กรุง เทพพระมหานคร กราบทูลพระกรุณาชี้แจง เป็นแต่
ชาพระพุทธรเจ้าคนเดียว เหลือสติกำลังชาพระพุทธรเจ้าจะกราบทูลพระกรุณาคังาง ถ้าแลพมายอม
เข้าหาอังกฤษเหมือนศุภกษัตริย์ขึ้นไปโปรกเกล้าโปรกกระหม่อมชาพระพุทธรเจ้านั้น ชาพระพุทธรเจ้า
เห็นว่าจะ เป็น พัททกะหนาบ พมาจะ เป็น พัททบก อังกฤษจะเป็น พัททเรือ ชาพระพุทธรเจ้าจึงไคจัดให้เขา
อุปราชไปอยู่เมืองรอยเด็ค เจ้าโคงอยู่เมืองสุวรรณภูมิ เจ้าป่าสัถย์อยู่เมืองอุบล เพื่ชชวยอยู่เมือง
หลมคัก ตัวชาพระเจ้าอยู่เมืองนครราชสีมา - เก็ดือกวาวจะมีราชการ เอาคน จึงจะไคทันท่วงที จะโปรก

(๑) ปีมะ อัฐศก จ.ศ. ๑๑๘๘ ตรงกับ พ.ศ. ๒๓๖๘

เกล้าฯ โทษาพระพุทธเจ้าจักกองทัพลงมารักษาพระองค์อยู่ ณ กรุงเทพมหานคร ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานรับใช้เกล้าฯ จักลงมาหนึ่ง คนตัว เมืองลาวทั้งปวงก็ทรงทราบอยู่ในบัญชีสักทุกประการ คนเมืองนครราชสีมากับคนเมืองข้าพระพุทธเจ้ายังอยู่นอกนี้ พอจะทำราชการฉลองพระเดชพระคุณได้ จะรับทัพองกฤษครั้งนี้ ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานรับใช้เกล้าฯ คิดจะใหม่ทัพมีจึงจะรับทัพองกฤษได้สนิท ทัพนั้นสวย เขมรจะไล่สองหมื่นเศษ จะไม่โทษคนเก่าของหนักมือ ถ้าผู้ใดไม่อยู่ในบังคับข้าพระพุทธเจ้า ขอพระราชทานเอาเขาเป็นราชการในองคไค้ มิ่งข้าพระพุทธเจ้าจะคิดเป็นทรพจจากไค้ฝ่ายละของขลุ่ยพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวนั้น ขอพระราชทานอย่าให้ทรงพระคำวี่ถึง เป็นอันซาคที่เคี้ยว ครั้นข้าพระพุทธเจ้าจะลงมาเฝ้าไค้ฝ่ายละของขลุ่ยพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ณ กรุงเทพมหานครครั้งนี้ ข้าพระพุทธเจ้าไค้ทำการละเมิดนอกพระราชโองการโทษข้าพระพุทธเจ้าถึงสิ้นชีวิต ขอข้าพระพุทธเจ้าไค้ทำการฉลองพระเดชพระคุณสำเร็จแล้วเมื่อไค้ ข้าพระพุทธเจ้าจึงขอพระราชทานลงมาเฝ้าไค้ฝ่ายละของขลุ่ยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ข้าพระพุทธเจ้าจึงไค้ให้เจาราชวงศ์ลงมาแจ้งราชการ

ควรมีควรสุกแล้วแต่จะโปรด ขอพระราชทานกราบทูลพระกรุณาไค้ฝ่ายละของขลุ่ยพระบาท
ณ วันพฤหัสบดี เดือนยี่ แรม ๑๔ ค่ำ ปีมจ อัฐศก (๒)

(๒) หนังสือฉบับนี้ถึงศิริราช เดือนยี่ แรม ๑๔ ค่ำ ปีมจ อัฐศก (พ.ศ. ๒๓๒๕) ซึ่งน่าจะเขียนเมื่อเคลื่อนทัพออกจากเมืองเวียงจันทน์แล้ว เพราะจากรายงานของเมืองนครราชสีมาแจ้งมาว่ากองทัพเจ้าอนุวงศ์ถึงเมืองนครราชสีมา เดือน ๓ แรม ๘ ค่ำ ปีมจ หลังจากเขียนหนังสือฉบับนี้เพียง ๒๓ วัน และกองทัพของเจาราชวงศ์มาถึงที่ขามทะเลสอ (ทางนครราชสีมาประมาณ ๑๕ กม.) เมื่อวันเดือน ๓ แรม ๕ ค่ำ ปีมจ ก่อนทัพเจ้าอนุวงศ์ถึงนครราชสีมา ๕ วัน